

- “ယုံကောန်၊ ခွေင်္ဂိတုတ်ဝှံဂှ် ဆဝံတုဲ မဒဲးကလေင်စှော်ရောင်ကောန်” မဂှ်ဂး။ “ဝှံရမ အံက်” တုတ်သုပတ္တဂှ် ဂးကိုမရ။ နွဲပွဲကာလမွဲတုဲ ဗြဲလေဝ်ဂူ ကျောံတုတ်ဂမၠိုင် သုပတ္တ တုတ်ဂှ် ပပ်တိုန်အာတုဲ ညာတ်တိမွဲဗွင်ခံက်ဂှ်တုဲ တုတ်ဂမၠိုင်ဟိုရ။ “ယုံကောန်တု၊ ခွေင်္ဂိ သွိုင်မတုအဲ ဆဝံရ။ ကလေင်ရ” တုတ်ဂမၠိုင်ဂး။ “ယုံမွဲတံ၊ သွိုင်မအဲဒြဟတ်အစောံ ချိုန် အာတုဲရ။ အဲအယောမထတ်စောံရောင်။ လောန်နူခွေင်္ဂိသွိုင်မအဲ အဲဂွေင်တိုန်ရ” သုပတ္တဂး တုဲ ထောံကျေံပွဲဂမၠိုင်တုဲ ဂဂွေင်တိုန်အာ လတူအကာသတုဲ ဒဲးကျာဝေရံင်ဗရတ် ဇုတ်ကြ ကောတ် ဒှ်အာခနိုက်ခပိုတုဲ ဒဲးပကာဂစိုတ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၄၂၇။ ဒု-၅၈၉။ အစောံ။) ပွဲမူ ဗွာ/ ထိုအခါ သုပတ္တလင်းတကို အဖသည် “အမောင်၊ ဤမည်သောအရပ်ကိုလွန်၍ မသွား အပ်” ဟုဆုံးမ၏။ ထိုသုပတ္တလင်းတသည်လည်း “ကောင်းပြီ” ဟုဝန်ခံပြီး၍လည်း တစ် နေ့သ၌ မိုးရွာပြီးသည်ရှိသော် လင်းတတို့နှင့်တကွပျံ၍ ကြွင်းသောလင်းတတို့ကိုထား၍ အ လွန်မြင့်သောအရပ်သို့ ပျံသွား၍ ဝေရမ္မလေဦးသို့ရောက်၍ မှုန်မှုန်ညက်ညက်ကြေ၏။ (၅၅၀။ တ-၄၈၇။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအင်္ဂလိက်/ And owing to his strength he used to fly to a very great distance. So his father admonished him and said, “My son, you must not go beyond such and such a ponit.” He said, “Very good,” but one day when it rained, he flew up with the other vultures, and leaving the rest behind, and going beyond the prescribed limit, he came within the range of the Veramba wind, and was blown into atoms. (The Jataka: Vol. III & IV: Book IX: p-288)

((((((((((((((((((((())))))))))))))))))

ဂဇှ်/ဂဇေဟ်

ဝေါဟာရ “ဂဇှ်/ဂဇေဟ်” ဝှံ ဒှ်ပိုဒ်နာမ်မွဲရ။ ဗွဲမဂ္ဂိုင်ဟေင် ဗွပ်ကို ‘န’/‘နကို’ တုဲ ဒက်ခွဲကေတ် ကြိယာဝိသေသနတုဲ ချူစကာတ် ‘နဂဇှ်’/‘နကိုဂဇှ်’ ရ။ ပွဲအဘိဓာန်မန်အင်္ဂလိက်အ္စာဟာလီဒေဂှ် ဝေါဟာရ ‘ဂဇှ်’ ဝှံ ညးကိုလဝ်အဓိပ္ပါယ် n. care, zeal, thoroughness တုဲ ‘နဂဇှ်’ ဝှံပွန် ညးကိုလဝ်အဓိပ္ပါယ် adv. zealously ရ။ ပွဲအဘိဓာန်မန်ဗွာအ္စာထောန်သိုင်ဂှ် ဝေါဟာရ ‘ဂဇှ်’ ဝှံ ညးကိုလဝ်အဓိပ္ပါယ် “စိတ်အားထက်သန်ခြင်း” ရ။ ဂလာန်ဝါကျဥပမာ “ကတ်လိက်နဂဇှ်” ဝှံ ညးဂးလဝ် “စိတ်အားထက်သန်ခြင်းဖြင့် စာသင်ကြားသည်” ရ။

ဗွဲစွတ်တုန် ဝေါဟာရ ‘နဂဇှ်’/‘နကိုဂဇှ်’ ဝှံ မွဲလအာအဓိပ္ပါယ်ဗတ်မန် ‘နကိုဂရူကာ’၊ ‘နကိုအ ရှေ့သော်’၊ ‘သိုစိုတ်သိုစရိတ်’ သင်ဝှံမဒှ်တုဲ၊ ဗွဲအဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘ဂရူတစိုက်’/ ‘အလေးထားလျက်’/ ‘ရို သေစွာ’/ ‘စိတ်အားထက်သန်စွာ’ မဒှ်ရ။ ဗတ်အင်္ဂလိက်တုန် “with care”, “with respect”,

“carefully”, “zealously” မဒ်ရ။ ဝါကျပယိုက်ဂမ္ဘိုင် အဲမတ္တိတ်ရင်တွင်နှင့် နူလိက်သုတ်ဇာတ်မ သုန်ကွဲမသုန်စော့ကွဲ အတိုင်မထွေးလဝ်ဗွဲသွပ်ဝံ လူတ်စီစတ်ရင်ညိ။

- ဗောဓိသတ်ဒ်ဒကောတ်။ ပွဲကာလဂ် လူသိမဲ့ ဝံအဘိညာန်မသုန် နိသဲကိုပစ္စန္ဓရးမဲ့တဲ ပဒတ် ရ။ (ညး)ကွာန်တံဂ် ဥပကာနုကီုဂဇနီဟောင်။ ပွဲတဏအံမဲ့ မတ်ပွဲမုက်စင်ကြံကူသိဂ် ဗောဓိ သတ်ဒ်ဒတဲ မွဲမွဲတဲ ပိပိဝါ အာသီကီုကူသိဂ်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၁၃၈။ ပ-၃၉၀။ အစောံ။) ပွဲမူ ဗွာ/ ဘုရားလောင်းသည် ဖွတ်အမျိုး၌ ပဋိသန္ဓေကိုယူ၏။ ထိုအခါ တဦးသော ငါးပါးသော အဘိညာဉ်ရှိသော ခြိုးခြံသောအကျင့်ရှိသော ရသေ့သည် တစ်ခုသောပစ္စန္ဓရစ်ရွာကို အမှီပြု၍ တောအရပ်၌ သစ်ရွက်မိုးသောကျောင်း၌ နေ၏။ ရွာ၌နေသောလူတို့သည် ရသေ့ကို ချီသေဇ္ဇာ လုပ်ကျွေးကုန်၏။ ဘုရားလောင်းသည် ထိုရသေ့၏စင်ကြံဦး၌ တခုသောတောင်ပို၌ နေ၏။ (နေ့စဉ်သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် ရသေ့အား ဆည်းကပ်၏။) (၅၅၀။ ပ-၅၇၆။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ The Bodhisatta was born a lizard; and in a hut hard by a village on the borders there lived a rigid ascetic who had attained the Five Knowledges, and was treated **with great respect** by the villagers. In an ant-hill at the end of the walk where the recluse paced up and down, dwelt the Bodhisatta, and twice or thrice each day he would go to the recluse and hear words of edification and holiness. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-297)
- “ယွံကူသိ၊ သွာဝံကို ခုတ်ကြိုင်ကို ကျောင်လအက်ရိုင်ကို ဝတ္ထုအိုသိုမဖ်သတ် လျှိုန်ဟောင် ပို ခိုက်ကိုဒါန်ရ။ သတ်သတ် ပွဲဂကူပို မဒ်ဒြပ်ရဇလပိုရောင်။ ညာတ်ခမီတဲ ညင်ရမိကိုမကျင် စိုပ်ကို နဂဇနီဟောင် ပိုခိုက်ကျောန်စိုတ်တရအံ။ ဂ်သတ်သတ် န်ပွဲဂကူပို မဒ်ဒြပ်ရဇလပိုရ။ လျှိုန်ဟောင်ပိုဒေတ်တရ။” (၅၅၀။ ၆-၃၃၇။ ဒု-၂၅၁။ အစောံ။) ပွဲမူဗွာ/ “မြတ်သောအ ကျင့်ကို ကျင့်သောရင်ရသေ့၊ အကျွန်ုပ်တို့သည် နေရာ၊ ခြေဆေးရေး၊ ခြေနယ်ဆီ၊ ဤအလုံး စုံကို အလွန်လှူကုန်၏။ ဤအလေ့သည် အကျွန်ုပ်တို့၏အမျိုး၌ အခါခပ်သိမ်း အဘအဘိုး တို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော အလေ့တည်း။ မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သောအရှင်ဘုရား၊ အကျွန်ုပ် တို့သည် မြတ်သောမိဘကဲ့သို့ ရဟန်းပုဏ္ဏားကို ချီသေဇ္ဇာ လုပ်ကျွေးကုန်၏။ ဤအလေ့ သည် အကျွန်ုပ်တို့၏အမျိုး၌ အခါခပ်သိမ်း အဘအဘိုးတို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော အလေ့တည်း။” (၅၅၀။ ဒု-၇၃၁/၇၃၂။ ညောင်ကန်။)
- ခမီဗျုဂ်တုန် ခမီကျောန်ကောန်ဇွာမဲ့ရ။ သာမဏီဂ် ကျောန်စိုတ်ဥပကာခမီဗျုဂ် နဂဇနီဂဇဇော် ဟောင်ရ။ နွဲပွဲကာလမဲ့တဲ သာမဏီဂ်ယဲတဲ ပကျောကာဂစိုတ်ရ။ ဟိုတ်နူသာမဏီဂ် ပကျော ကာဂစိုတ်တဲ ထေရ်ဗျုဂ် ကျွဲဒ်ယဲပူမဟ်ရ။ နယွာမဇော်ဂ် ထေရ်ဗျုဂ်ဂတော်ယာံတဲ ---။ (၅၅၀။ ၆-၃၇၂။ ဒု-၃၄၇။ အစောံ။) ပွဲမူဗွာ/ ထိုရဟန်းကြီးသည် တစ်ယောက်သောသူ ငယ်ကို သာမဏေပြုသတတ်။ သာမဏေသည် ထိုရဟန်းကြီးကို ချီသေဇ္ဇာလုပ်ကျွေး၍ နောက်အဖို့၌ မချမ်းသာသဖြင့် သေ၏။ သာမဏေသေလွန်လတ်သော် ရဟန်းကြီးသည်

သောကဋ္ဌိတည်သည်ဖြစ်၍ သည်းစွာသောအသံဖြင့် ငိုကြွေးလျက် လှည့်လည်၏။ (၅၅၀။ တ-၉၂။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအေဂံလိက်/ This story the Master, whilst dwelling at Jetavana, told about a certain elder. It is said that he admitted a youth to orders, and that this novice, after ministering to him **zealously**, by and bye fell sick and died. The old man overcome with grief at the youth's death went about loudly lamenting. (The Jataka: Vol. III & IV: Book V: p-140)

- မိမင်ဗွာဲတုန် ညင်ဂွပ်စိုတ်ဇကု သွတ်ဗြဲမဲ့ မွဲဇာတိဂကူမတုပ်ဂုံ အာဒုင်နင်တဲ ဝိန်ကိုမင်ဗွာဲရ။ မင်ဗွာဲပံ့စေ့စးပါင်မိတဲ နှိအာမဲ့သင်ဝါသ ကောံသွတ်ဗြဲဂုံရ။ ကာလဂုံ သာံဝံသွတ်ဗြဲဂုံချပ်။ “နလ္လိပရာမဇ္ဇော် အဲကျောန်စိုတ်ကိုမိတ္တသ္မိအဲဂုံတဲ တွသ္မိအဲဂုံ မဝံသ္မိဂုံအဲရောင်” ခဲချပ်တဲ ခဲကျောန်စိုတ်ကောံခါသီဗြဲခဲဂုံ နဂဇေဟီရ။ တြံဂုံညာတ်တဲ “ဗြဲအဲဝံ ခဲညပကာမိအဲ နဂဇေဟီရောင်” ဂးတဲ ပတွံနဂုံ ဒွာဲကလိဝံစွမိပ်ဩဝံဂုံ ကိုဗြဲဂုံဟာပ်ရ။ (၅၅၀။ ဇ-၄၁၇။ ဒု-၅၄၁/၅၄၂။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗွာဲ/ (အမိသည်) အမျိုးတူဖြစ်သော သတို့သမီးကိုဆောင်၏။ ထိုသတို့သားသည် အမိကိုလုပ်ကျွေး၍ ထိုအမျိုးသမီးနှင့်တကွနေ၏။ ထိုအမျိုးသမီးသည်လည်း “ငါ၏လင်သည် ကြီးစွာသောအားထုတ်ခြင်းဖြင့် အမိကိုလုပ်ကျွေး၏။ ငါသည်လည်း လင်၏အမိကို လုပ်ကျွေးအံ့။ ဤသို့လုပ်ကျွေးသော် ငါ့ကို လင်သည်ချစ်လတ္တံ့” ဟုကြံ၍ လင်၏အမိကို ချီသေဇွာဲလုပ်ကျွေး၏။ ထိုသီတင်းသည်သည် “ဤမိန်မကား ငါ၏အမိကို ချီသေဇွာဲလုပ်ကျွေး၏” ဟု ထိုကာလမှစ၍ ရတိုင်းရတိုင်းကုန်သော ကောင်းသောခဲဖွယ် အစရှိသည်တို့ကို မယားအားသာလျှင် ပေး၏။ (၅၅၀။ တ-၃၈၉။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအေဂံလိက်/ --- she (the mother) brought him a maid of a suitable family. He married and lived with her, because he would not oppose his mother. She (the wife) observed the great attention with which her husband waited on his mother, and desirous of imitating it she too waited on her **with care**. Noticing his wife's devotion, he gave her thenceforth all the pleasant food he could get. (The Jataka: Vol. III & IV: Book VII: p-253)

- “ဗမ္မားမတွဂုန်အဲဝံ နဂဇေဟီ သိုလမောင်ဒဒိုက်ဟောင် မကျောန်စိုတ်မြိမြန်ဇော်ပုပ်လင်အဲ။ အလုံဂတာဇမ္မုဒိပ်လေဝ် ဂွဲသ္မာင်မပတွအစောံမယိုက်သဝိုင် တွာအဲပံ့မဲ့ရ။ အဲထွးဗဗိုအစောံတဲ ဂျဟ်ယာဂုပင်စွ ဖျင်ဗစမြိမြန်လင်အဲဂုံ အဲမတန်ခွေဝ်ရော် ကုဗမ္မားတွဂုန်အဲရ” (ဗောဓိသတ် ဂွဲနန္ဒဝိသာလဂုံချပ်။) (၅၅၀။ ဇ-၂၈။ ပ-၈၈။ အစွောံ။) ပဲ့မှုဗွာဲ/ “ဤပုဏ္ဏားသည် ငြိငြင်သဖြင့် ငါ့ကို လုပ်ကျွေး၏။ အလုံးစုံသောဇမ္မုဒိပ်၌ ငါနှင့်တကွ ထပ်တူမျှသော တပါးသော နွားမည်သည် မရှိ။ ငါသည် မိမိ၏အားကိုပြု၍ ပုဏ္ဏားအား မွေးကျေးဇူးကို ဆပ်ရမှုကား ကောင်း၏” ဟုကြံ၏။ (၅၅၀။ ပ-၁၃၆။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မှုအေဂံလိက်/ When the Bodhisatta (the bull) grew up, he thought thus to himself, “I have been brought up by this brahmin with great pains, and all India cannot show the bull which can draw what I can. How if I were to repay the brahmin the cost of my nurture by making proof of my strength?” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-71) (ဝေါဟာရမန် ‘နဂဇေဟီ’ ပဲ့ဒွာဲဝံ ပဲ့မှုဗွာဲကို ပဲ့မှုအေဂံလိက်ကို

ဟုံမွဲပြာကတ်ရ။ ဆဝေါဟာရမန် ‘သိုလမောင်ဒဒိုက်’ ဝံဟောင် နက်မူဗာကို နက်မူအေင် လိက်ကို ဝိဗ္ဗင်ဝေါဟာရမန်ရ။/ သိုလမောင်ဒဒိုက် = ငြိငြင်သဖြင့် = with great pains)

- “ဩပုဂ္ဂိုလ်မဲ့ ခေမတိတ်ဂုန်ညး၊ ခေမတိတ်ဂုန်ညးတဲ ခေမခွေပ်ပလန်ဂုန်ညး ခေမဒ်မိတ်ထမိုက် ခေမဒ်မိတ်မဗိုန်ရောင်။ ဩတုပညာသတ်ဂ် ယဝ်ရမိတ်ဇကုမဒိုက်အာမွဲး နက်မူဗာကို ဝံ ကြောန်စိုတ်ကိုရ။ တုပညာမဖ်သတ်ဂ် ပုဂ္ဂိုသပွရိုဟ်ဟောင် ဂပ်ဂပ်သွးရ။” (၅၅၀။ ၉-၅၂၂။ ၈-၃၃၄။ အစောံ။) ပွဲမူဗာ/ “သိကြားမင်း၊ အကြင်သူသည် သူ့ကျေးဇူးကို သိလေ့ရှိ၏။ သိသည်အားလျော်စွာ သူ့ကျေးဇူးကို ဆပ်လေ့ရှိ၏။ မြဲမြံတည်ကြည်၏။ အဆွေခင်ပွန်း ကောင်းသည်ဖြစ်၏။ မြဲမြံသော အဆွေခင်ပွန်းကောင်းသည်လည်း ဖြစ်၏။ ဆင်းရဲခြင်းသို့ ရောက်သော အဆွေခင်ပွန်း၏အမှုကို ရှိသေခွာပြု၏။ ထိုသို့သဘောရှိသောသူကို သူတော် ကောင်းဟူ၍ ဘုရားအစရှိသော သူတော်ကောင်းတို့သည် ဆိုတော်မူကုန်၏။” (၅၅၀။ ပဉ္စ-၆၇။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေင်လိက်/ Who grateful is for kindness once received, And sorrow’s need has **carefully** relieved, Has proved himself a good and steadfast friend – Him all men as a pious soul commend. (The Jataka: Vol. V & VI: Book XVII: p-77)

- “ယုံနန္ဒ၊ မိကိုမစါဝံဂ် မဒ်ဗြိုကောန်ရောင်။ မဒ်အွာကောန်ရောင်။ ညးမထိုက်ဒင်ပူဇ်သကာ ကောန်ရောင်။ ညးမပဗြဟာန်သိုန်ပွဲကောန်ရောင်။ ဩကောန်မဲ့ မဂံမြဲမြန်ဥပကာမိမ မကို ပုင် မဒင်ဒင် မကိုယာတ် မကိုဂရောင်လတက် မကြိုင်မိမ မပေါန်ပတ် ကြောန်စိုတ်မိမ သတ်ဂ် ကောန်ဂ် သတြုဒြိုဟ်ဟုံမာန်တဲ အယုက်မဂံဂိုင်ရောင်။ ဩကောန်မဲ့ မဂံကြောန်စိုတ် ကိုမိမ နက်မူဗာကို မကြောန်စိုတ်ကျွဲဗဒ်ဒြပ်ဂ် မဂံပတုဒြပ်ရောင်။” (၅၅၀။ ၉-၅၃၂။ ၉-၂၁။ အစောံ။) ဗတ်ဗာ/ “နန္ဒ၊ မိဘနှစ်ပါးမည်သည် သားသမီး၏ဗြဟ္မာမည်၏။ သား သမီး၏ဆရာလည်းမည်၏။ သားသမီး၏ပူဇော်ခြင်းကိုလည်း ခံယူထိုက်၏။ သားသမီး၌ ချစ် ခြင်းမေတ္တာထားရှိ၏။ အကြင်သားသမီးသည် မိဘတို့ကို ထမင်းပေးခြင်း ရေကမ်းခြင်း ဝတ်စားတန်ဆာပေးခြင်း ခြေဆေးခြင်း နှိပ်နယ်ပေးခြင်း ဤကဲ့သို့ ကျွေးမွေးပြုစုလုပ်ကိုင် ပေးသည် ဖြစ်ငြားအံ့၊ ထိုသားသမီးကို ရန်သူသည်မနှိပ်စက်နိုင်၍ အသက်ရှည်ရ၏။ မိဘတို့ ကို ရိုသေစွာလုပ်ကိုင်ပေးသော အကြင်သားသမီးသည် ဥစ္စာကိုဖြစ်စေ၍ ထိုဥစ္စာသည်လည်း တည်မြဲ၏။” (သုတေသီ)

- “ယုံဂမိုတံ၊ အဲမပွဲကျင်ပါရမိဝံ တွဟ်နသုတ်ကျေံ ခပ်သလော်ညးတဲ သဗ္ဗညုတညာန် အဲက လိဝံရောင်ဂမိုတံ။ တလအဲတံ ညံင်ဒြထဝ်မဂိုင်လဝ် ကျေံအယိုင်ဇာဒိသိုင်ကို နဂဇေဟ်ဟောင် ထံင်ကတောင် ကလင်ပင်မိင်ရ” ဂးတဲ ပွဲဂိုင်ဒဗ္ဗတလုင်ကျေံ ရ်မပျးဒေါဝ်ဂိတုမပင်ကို ဟိုတ်အတိက်မဗ္ဗန်ဒိုင်ဘဝအကြာဂ် ကျပ်တြဲသုပြာကတ်ကိုရ။ (ဇာတ်တေမီ။ အစောံ။) (န ဂဇေဟ် = နက်ဂရုကာ၊ နမသုဂရုကာ။) “ရဟန်းတို့၊ ငါဘုရားသည် ပါရမီဖြည့်တော်မူခဲ့

